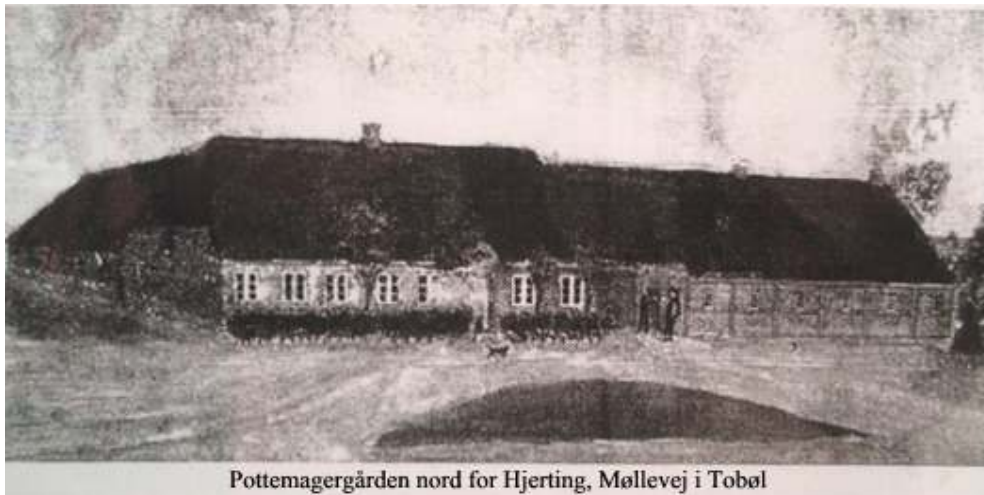

Pottemagergården nord for Hjerting (Tobøl sogn)

Den tolder, som anlagde en pottemagergård i Tobøl, hed Michael Müller. Han blev født i Fruering præstegård ved Skanderborg, den 18 maj 1735, som søn af sognepræst Niels Mikkelsen Müller og hustru Gertrud Kirstine Hansdatter Lønborg. Hans far døde, da Michael kun var to år gammel. Det lykkedes moderen at give ham en god opdragelse. Han blev i en ung alder fuldmægtig hos Jørgen von Scheel, Gammel Estrup og kort tid derefter birkefoged i Randers.

Derefter blev han medhjælper hos Søren Wedel på Varde toldsted ud i Hjerting, som det dengang hed. Her blev der truffet den ordning, at han skulle giftes med datteren og afløse Wedel i embedet. Ved kongelig resolution af 14. juli 1759 fik Wedel bevilling til at afstå sin tjeneste som tolder. På samme tid stod brylluppet mellem den nye tolder Michael Müller, og Maren Sørensdatter Wedel, som var født i 1728.

Ægteskabet med Maren Wedel varede kun i 6 år. Hun var meget svagelig, og ægteskabet var barnløst, hun blev begravet på Guldager kirkegård. Det oplyses, at hun var 36 år, 11 mdr. og 4 dage. Hun blev begravet den 8. september 1765.

Müller giftede sig igen med Ellen Kirstine Bruun, født den 4. december 1732 i Hemmet, Ringkøbing amt, datter af sognepræst Peder Nielsen Bruun og hustru Margrethe Turesdatter. De fik 3 børn. Niels, døbt den 10. september 1769. Gertrud Christina, døbt den 9. maj 1771 og Margrethe hjemmedøbt og fremstillet i kirken den 27. november 1774.

Müller nøjedes ikke med sin embedsvirksomhed, men havde tillige andre jern i ilden. Han ejede en gård i Alslev sogn, ”Danmarksgård kaldet”, den nuværende Damsmark. Ved gården indrettede han et teglværk, der årligt brændte 100.000 teglsten. Det var på den tid, egnen begyndte at erstatte husenes bindingsværk med tavlmur eller grundmur.

I 1774 byggede tolder Müller et pottemagerværksted, for alle slags glaserede røde potter og kar, i Tobøl sogn. Det må antages at være mest sandsynligt, at tolder Müller byggede Pottemagerværkstedet i Tobøl, idet det nok har krævet et større økonomisk grundlag, end almindelige bønder havde på daværende tidspunkt.

I 1777 averterede han Teglværket og Pottemagergården til salg.

Pottemagerværkstedet blev solgt til pottemager Søren Thomsen, i Tobøl, Guldager sogn. I 1786 søger han om ret til at sælge sine potter og kar rundt omkring på markederne i Varde, Ribe og Ringkøbing, og det fik han lov til.

Søren Thomsen blev født 1758 og døde i 1845. Han var gift to gange, med hans første kone fik han ingen børn. Med sin anden kone Ane Christensdatter fra Tobøl, var der børn. Et af børnene Christen

Sørensen, født 12. september 1802, fik efter forældrenes død pottemagergården. En af Søren Thomsens brødre, Esben Christensen, havde en gård i Autrup ved Fåborg. Familien fra Tobøl var på besøg, og her opdagede Eskild og Kristen Sørensen, at gården lå på noget fint pottemagerler, og resultatet blev at gården i Tobøl blev solgt i 1877. Gården i Autrup blev samtidig købt. Espen Christensen købte herefter en ejendom i Jerne ved Esbjerg.

Kildeoplysning T. Tobiassen Kragelund, Niels Holbak. Potter og kar fra 1950.

Hvordan var det så med salg og fremstilling af sorte potter i slutningen af 1700 tallet, og som for alvor tog sin fart i 1840?. Når man læser om pottemageri i gamle dage, var det konerne rundt om på gårdene, der lavede potter. Disse potter skulle jo sælges. Sommeren igennem kunne man se en lang række af vogne, der kørte meget stille og roligt, da de var bange for, at potterne skulle gå i stykker. Skipperne købte potterne direkte af bønderne, som kørte potterne ud til kysten, hvor bådene sejlede til Holland og Tyskland, her blev potterne solgt til de lokale husmødre. Når skipperen kom tilbage, opgav de altid over for toldvæsenet, at de sejlede i ballast.

Men da disse småbåde (6 læster) meget let kunne lægge til ved kysten, er det ikke usandsynligt, at en del af returvarerne er blevet losset undervejs. Her, som andre steder, gælder det, at man må regne med en vis grad af svindel og smugleri.

Jydepotterne blev lavet af kvinderne rundt om på gårdene. De blev ikke lavet på drejeskive, men formet på et bræt, man havde i skødet. Hjælpemidlerne var simple: - en sten, - et stykke træ og en klud. Den karakteristiske sorte farve fik potterne ved den iltfattige brænding, som foregik i en mile. Det krævede en vis færdighed at lave disse potter, og den pige, der havde lært det, var en pige, man gerne ville giftes med, da hun på denne måde kunne hjælpe til med huset økonomi.

Potterne var billige daglige brugsgenstande, som blev anvendt over alt i husholdningen, til madlavning, over det åbne ildsted og til opbevaring af fødevarer.

Udskibningen af sorte potter.

Handlen med sorte potter forgik både over land og over vand. Handlen foregik ofte ved, at mændene fra egnen pakkede vognen og kørte rundt med hest og vogn og solgte potter i Jylland, på Fyn og i Tyskland. Man vil vide, at de kom så langt som til Berlin, Dresden og Wien. Andre potter

blev udskibet mod vest først og fremmest fra Hjerting til Holland og Tyskland samt gennem Eiederkanalen. Toldlister vidner om jævn årlig udførsel af potter over Hjerting. Fra 1600-tallet og op til sidste halvdel af 1800, blev de små skibe brugt til sejladsen med potter, de kunne hver laste omkring 20 vognlæs, hvilket svarer til ca. 8000 potter. 4 potter var pakket sammen for at fylde så lidt som muligt.

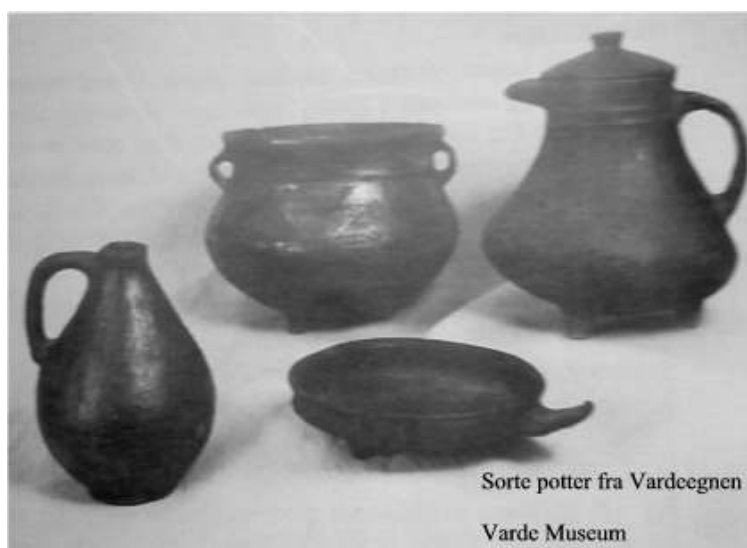
Dette er hanken fra en af de jydepotter der er Udskibet fra Hjerting.

Fundet på Hjerting Strand
Af Anne Grønberg.

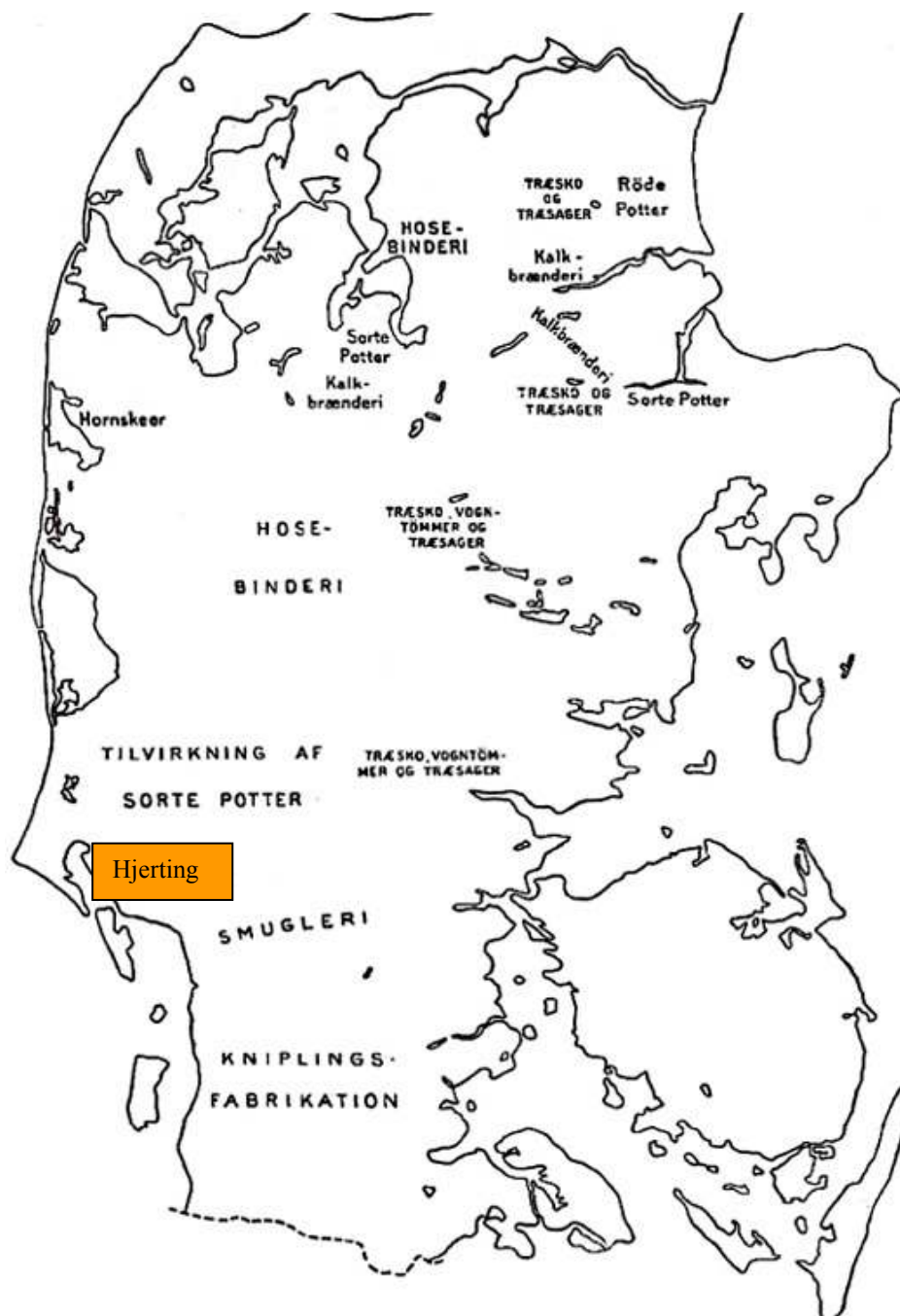
I en kongelig resolution af 30. april 1794, hedder det efter almindelige bemærkninger om misbrugene på Vestkysten, at tolder Müller ved Hjerting toldsted, har ønsket at blive forløst fra sit embede på grund af alderdom (61 år). Han fik en årlig pension på 100 rdl. Müller fik ikke mange opmuntringer som toldembedsmand, og fortjente det nok heller ikke, set med statens øjne

Han var i højere grad folkets mand end statens mand.!

Müller og frue flyttede til Christiansfeld, hvor de begge boede til deres død. Müller døde den 14. juni 1799 og fruen den 18. april 1805. De havde sluttet sig til Brødremenigheden, og de ligger begravet på menighedens kirkegård.

Kort med beskrivelse af de forskellige håndværk i Jylland:

Bemærk områdebeskrivelsen ved Hjerting (Smugleri)